

**THE EFFECTIVENESS OF ELIMINATING SOUND
PRONUNCIATION DEFECTS IN CHILDREN WITH
DYSARTHRIA THROUGH PLAY-BASED TECHNOLOGIES**

Toshmurodova Lola Qayum qizi

Master's Student in Speech Therapy, Nizami National Pedagogical University of
Uzbekistan

Scientific Supervisor: PhD in Pedagogical Sciences, Professor

M.Yu. Ayupova

Abstract

The article analyzes a program designed to correct pronunciation difficulties in preschool children with dysarthria through play-based technologies and evaluates its effectiveness. The results of the control and experimental groups are compared.

Keywords

dysarthria, play-based technologies, sound automatization, phonemic perception, differentiated approach.

**DIZARTRIYALI BOLALARDA TOVUSH TALAFFUZI KAMCHILIKLARINI
O'YIN TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA BARTARAF ETISH
SAMARADORLIGI**

*Toshmurodova Lola Qayum qizi, magistrant, logopediya yo'nalishi, Nizomiy
nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti*

Ilmiy rahbar: p.f.n., prof. M.Yu. Ayupova

Annotatsiya. Maqolada maktabgacha yoshdagi dizartriya bolalarning talaffuzidagi kamchiliklarni o'yin texnologiyalari yordamida tuzatishga qaratilgan dastur va uning samaradorligi tahlil qilingan. Nazorat va tajriba guruhlar natijalari taqqoslangan.

Kalit so'zlar: dizartriya, o'yin texnologiyalari, tovushlarni avtomatlashtirish, fonematik idrok, differensial yondashuv.

“SOG’LIQNI SAQLASHDA YANGI YONDASHUVLAR”
nomli respublika ilmiy-amaliy masofaviy konferensiyasi
VOLUME-1, ISSUE-7, 2026

Dolzarbligi. Maktabgacha yoshda o‘yin bolaning yetakchi faoliyati hisoblanadi. Shu sababli logopedik mashg‘ulotlarda o‘yin usullari bolani charchatmay, nutqiy faollikka undaydi. Dizatriyali bolalarda bir xil mashqlarni ko‘p takrorlash talab etiladi, bu esa o‘yin shaklida olib borilganda samaraliroq bo‘ladi. Dizatriyali bolalarda artikulyatsion mushaklarning yetarli innervatsiyalanmasligi tufayli an’anaviy mashqlar tez charchoq va qiziqishning susayishiga olib keladi. L.S. Vygotskiy o‘yinni bola rivojlanishidagi muhim omil sifatida ko‘rsatgan: o‘yinda bola o‘z xulq-atvorini odatdagidan yuqori darajada boshqara oladi [1]. O‘yin texnologiyalari bolaning motivatsiyasini oshiradi, e’tiborini jamlaydi va hosil qilingan talaffuz malakalarini tabiiy sharoitga yaqin holatda mustahkamlash imkonini beradi [2].

Maqsad va metodlar. Tadqiqotning maqsadi dizatriyali bolalarda tovush talaffuzi kamchiliklarini o‘yin texnologiyalari asosida bartaraf etish dasturini ishlab chiqish va uning samaradorligini baholashdir. Ta’limiy eksperiment 2025–2026-yillarda ixtisoslashtirilgan maktabgacha ta’lim tashkilotining katta guruhida o‘tkazildi. Unda 10 nafardan bola kiritilgan tajriba va nazorat guruhlar qatnashdi. Dastur ikki bosqichdan iborat. Tayyorgarlik bosqichida lab va til harakatchanligini faollashtiruvchi hamda fonematik idrokni rivojlantiruvchi o‘yinlar qo‘llandi. Asosiy bosqichda tovushlar nutqqa qo‘yildi, so‘ngra bo‘g‘inlarda, so‘z va jumalarda mustahkamlandi. Yuklama oddiydan murakkabga qarab oshirildi, har bir bolaga individual va differensial yondashildi. O‘yinlarni tanlashda tovushning artikulyatsion murakkabligi, bolaning yoshi va nutq rivojlanishining individual xususiyatlari hisobga olindi. Mashg‘ulotlar o‘yin vaziyati, o‘yin vazifasi va qoidalari asosida tashkil etildi.

Natijalar. Takroriy tekshiruvda talaffuz malakalarining yuqori darajasi tajriba guruhida o‘rtacha 16 %, nazorat guruhida 0 % ni tashkil etdi. O‘rta daraja ko‘rsatkichi mos ravishda 48 % va 42 %, past daraja esa 36 % va 58 % bo‘ldi. Alohida tovushlar bo‘yicha ham tajriba guruhida yaxshiroq natijalar qayd etildi. Masalan, s, z tovushlarini

to‘g‘ri talaffuz qilgan bolalar tajriba guruhida 40 %, nazorat guruhida 20 % bo‘ldi; j tovushida 40 % va 10 %, k va g tovushlarida 30 % va 0 %, r tovushida 20 % va 0 % bo‘ldi. Nazorat guruhida ko‘pchilik bolada nuqsonlar to‘g‘rilangan bo‘lsa-da, tovushlarni mustaqil nutqda faol qo‘llash kuzatilmadi, tajriba guruhida esa tovushlarning mustaqil nutqda mustahkamlanishi ijobiy tomonga o‘zgardi. Oilada qo‘shimcha mashg‘ulot olib borilgan bolalarning natijalari yuqoriroq bo‘ldi. Past daraja ko‘rsatkichi tajriba guruhida 36 %, nazorat guruhida 58 % bo‘lib, farq 22 foiz bandni tashkil etdi. Bu natijalar o‘yin shaklidagi mashg‘ulotlar tovushlarni nafaqat alohida holda, balki bo‘g‘in, so‘z va jumla darajasida mustahkamlashga yordam berganini ko‘rsatadi.

Xulosa. Tajriba natijalari o‘yin texnologiyalari asosidagi dastur dizartriyali bolalarda artikulyatsion harakatchanlikni, fonematik idrokni va talaffuz malakalarini rivojlantirishda samarali bo‘lganini ko‘rsatdi. Ish samaradorligi logoped, tarbiyachi va ota-onaning birgalikdagi faoliyatiga ham bog‘liq. Shuning uchun korreksion ishni oiladagi mashg‘ulotlar bilan uzviy bog‘lash tavsiya etiladi. Logopedlarga o‘yinlarni artikulyatsion gimnastika, fonematik idrok mashqlari va tovushlarni avtomatlashtirish bosqichlari bilan uzviy bog‘lab qo‘llash tavsiya etiladi. Tarbiyachi va ota-onalarga esa o‘yin mashqlarini kundalik hayotiy vaziyatlarda davom ettirish bo‘yicha aniq yo‘riqnomalar berish maqsadga muvofiq.

Adabiyotlar:

1. Выготский Л.С. Игра и ее роль в психическом развитии ребенка // Психология развития. – СПб.: Питер, 2001. – С. 56–79.
2. Игры в логопедической работе с детьми / Под ред. В.И. Селиверстова. – М.: Просвещение, 2001. – 192 с.
3. Архипова Е.Ф. Коррекционно-логопедическая работа по преодолению стертой дизартрии. – М.: Астрель, 2008. – 152 с.